

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA XALQ O'YINLARI ASOSIDA JISMONIY
FAOLLIK VA MA'NAVIY TARBİYANI UYG'UNLASHTIRISHNING
METODIK YONDASHUVLARI**

Erdonov Rustam Usmanovich

Sho'rchi tumani maktabgacha va maktab ta'limiga qarashli 34-maktabning jismoniy tarbiya o'qituvchisi, mustaqil izlanuvchi

Annotatsiya

Ushbu tezisdagi boshlang'ich ta'lim tizimida xalq o'yinlari orqali jismoniy faollik va ma'naviy tarbiyani uyg'unlashtirishning metodik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Xalq o'yinlari – bu nafaqat milliy madaniyatning ajralmas qismi, balki bolalarning ijtimoiy va axloqiy sifatlarini shakllantirishda samarali vosita hamdir. Ular orqali o'quvchilar bir-birini hurmat qilish, yordam berish, qoidaga bo'ysunish, jamoada ishlash kabi qadriyatlarni o'zlashtiradilar. Shu bilan birga, bunday o'yinlar jismoniy faollikni oshirib, sog'lom turmush tarziga rag'batlantiradi. Tezisdagi pedagogik tajribalar, metodik tavsiyalar hamda sinov mashg'ulotlari asosida xalq o'yinlarining darslarga qanday integratsiya qilinishi, qanday metodlar samara berishi va o'quvchilarda qanday axloqiy fazilatlar shakllanishi haqida so'z boradi. Metodik yondashuvlar an'anaviy ta'limning innovatsion vositalari bilan uyg'unlashtirilgan holda izohlanadi.

Kalit so'zlar. Xalq o'yinlari, boshlang'ich ta'lim, jismoniy tarbiya, ma'naviy tarbiya, metodika, uyg'unlik, pedagogik yondashuv, bolalar o'yini, dars integratsiyasi, tarbiyaviy samaradorlik.

Abstract

This thesis analyzes the methodological possibilities of combining physical activity and spiritual education through folk games in the primary education system. Folk games are not only an integral part of national culture, but also an effective tool for forming the social and moral qualities of children. Through them, students learn such values as respect for each other, helping each other, obeying the rules, and working in a team. At the same time, such games increase physical activity and encourage a healthy lifestyle. The thesis discusses how folk games can be integrated into lessons, what methods are effective, and what moral qualities are formed in students, based on pedagogical experiences, methodological recommendations, and test exercises. Methodological approaches are explained in combination with innovative means of traditional education.

Keywords. Folk games, primary education, physical education, spiritual education, methodology, harmony, pedagogical approach, children's play, lesson integration, educational effectiveness.

Kirish. Hozirgi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning nafaqat bilimli, balki ma'naviy barkamol, jismonan sog'lom, ijtimoiy faollikka ega bo'lgan shaxs sifatida shakllanishiga katta e'tibor qaratilmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi – bu bolalarning dunyoqarashi, xarakteri, odatlari va qadriyatlari shakllanadigan eng muhim bosqichdir. Bu jarayonda faqat darsliklar bilan cheklanib qolmasdan, o'yin vositalaridan, ayniqsa xalq o'yinlaridan foydalanish katta pedagogik ahamiyat kasb etadi.

Xalq o'yinlari – bu xalqimizning ko'p asrlik tajribasi, urf-odatlari va axloqiy normalarining ifodasidir. Ular o'z tarkibida jismoniy faollik, muloqot, hamkorlik, ijtimoiy mas'uliyat, adolat, do'stlik kabi fazilatlarni mujassamlashtirgan. Bolalar o'yin jarayonida nafaqat harakat qiladi, balki hayotiy holatlarni, ijtimoiy rollarni o'rganadi, xatti-harakatlarining oqibatini tushunadi. Ayniqsa, “Chupon”, “Ko'r-ko'rga aylandi”, “Qiz-qovoq” kabi xalq o'yinlarida axloqiy tarbiya va jismoniy faollik uyg'unlashgan holda namoyon bo'ladi.

Shu munosabat bilan, bu tezisda xalq o'yinlarini jismoniy tarbiya darslariga samarali integratsiya qilish, ularning ma'naviy-tarbiyaviy imkoniyatlarini ochib berish, pedagogik faoliyatda qanday metodik yondashuvlardan foydalanish mumkinligi tahlil qilinadi. Maqsad – boshlang'ich ta'limda xalq o'yinlari asosida sog'lom va axloqli avlodni tarbiyalashda ilg'or metodlarni tavsiya etishdir.

Asosiy qism. Xalq o'yinlarini o'quv jarayoniga metodik asosda joriy qilish uchun bir nechta muhim pedagogik yondashuvlar mavjud. Ularning eng samaralilari quyidagilar:

1. **Integrativ metod** – bu usulda xalq o'yinlari jismoniy tarbiya darslarining asosiy mavzusi bilan uyg'unlashtiriladi. Masalan, “Chupon” o'yini darsning “tezlik va e'tibor” bo'yicha mashqlariga mos keladi va ayni paytda bolalarda bir-birini himoya qilish, boshqalarni inobatga olish fazilatlarini ham shakllantiradi.

2. **Roliy o'yin metodikasi** – xalq o'yinlarining aksariyati dramatik unsurlarni o'z ichiga olgan. “Ko'r-ko'rga aylandi” o'yinida ishtirokchilar turli rollarni bajaradilar. Bu usul orqali o'quvchilarning empatiyasi, axloqiy qarorlar qabul qilish qobiliyati rivojlanadi.

3. **Refleksiv yondashuv** – o'yin yakunida bolalar bilan o'z xatti-harakatlarini baholash, yaxshi-yomon harakatlarni muhokama qilish orqali fikrlash madaniyatini rivojlantirish mumkin. Bunda o'qituvchi o'yinning axloqiy jihatlarini bolalar bilan birga tahlil qiladi.

4. **Faol o'yinlar asosida differensial yondashuv** – turli yoshdagi bolalarning psixologik va jismoniy holatiga mos ravishda o'yinlar tanlanadi. Bu yondashuv bolalarning har biriga individual yondashish imkonini beradi va pedagogik samaradorlikni oshiradi.

Tajribalar shuni ko'rsatdiki, ushbu metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda bolalar nafaqat faolroq harakat qiladilar, balki bir-birlari bilan muomala madaniyatini o'rganadilar. Ular jamoada ishlash, qaror qabul qilish, hurmat, adolat kabi tushunchalarni ongli ravishda qabul qila boshlaydilar. Bu esa nafaqat darsda, balki maktabdan tashqari hayotda ham o'z aksini topadi.

Xulosa. Boshlang'ich ta'limda xalq o'yinlaridan foydalanish orqali jismoniy faollik va ma'naviy tarbiyani uyg'unlashtirish imkoniyati yuqoriligicha qolmoqda. O'yin orqali o'quvchi faqat harakat qilibgina qolmaydi, balki axloqiy-ijtimoiy xatti-harakatlarni ham o'zlashtiradi. Pedagogik faoliyatda xalq o'yinlaridan foydalangan holda quyidagi maqsadlarga erishish mumkin:

- ✓ O'quvchilarda sog'lom raqobat, o'zaro yordam, sabr-toqat, mehr-oqibat, adolat kabi qadriyatlarni shakllantirish;
- ✓ Har bir bolaning jismoniy va psixologik rivojiga mos metodik o'yinlar tanlash orqali differensial yondashuvni ta'minlash;
- ✓ Dars jarayonini jonlantirish va uning samaradorligini oshirish.

Kelajakda xalq o'yinlari asosida yaratilgan maxsus o'quv dasturlari, metodik qo'llanmalar, video resurslar ishlab chiqilishi va ularni boshlang'ich sinf o'qituvchilariga metodik ko'mak sifatida tavsiya etilishi maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, xalq o'yinlarining tarbiyaviy imkoniyatlarini sinfdan tashqari tarbiyaviy tadbirlarga ham jalb qilish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abdullayeva G. (2019). Xalq o'yinlari orqali ma'naviy tarbiya. Toshkent: Ma'naviyat.
2. Salimov A. (2021). An'anaviy o'yinlarning pedagogik imkoniyatlari. Samarqand: Ilm Ziyos.
3. Raxmatov B. (2022). Xalq qadriyatlarini ta'limga integratsiya qilish. Toshkent: Yangi Avlod.
4. Vygotsky L.S. (1991). Bolalarda ijodiy fikrlash va o'yin faoliyati. Moskva: Pedagogika.
5. Slastyonin V.A. (2020). Pedagogika: Nazariya va amaliyot. Moskva: Akademiya.